

1

Там, де невеличка річка Сухий Қагамлик повертає течію до ревучих вод Дніпра, розкинулося в густих заростях очерету село Пироги, одне з багатьох сіл Полтавщини. Саме там, в убогій хаті під дахом зі старого, подекуди зігнилого очерету, що стояла на крутому схилі, майже біля самої річки, і з'явилася на світ Ганна Микитівна Кравецька, яка відразу ж стала зватися Ганнусею. Породілля, виснажена недоїданням, постійними хвилюваннями та тривогами, часто схилялася над колискою немовляти, довго вдивлялась у ясні очі, які безтурботно зустрічали її погляд, і, зітхаючи, шепотіла:

— Ганнусю, Ганнусю, сонечко!

Дитя у відповідь мрежило оченята та посміхалося беззубим ротиком, і молода мати, ще така юна Ярослава Кравецька, зовсім забувала в такі хвилини про те, що йде зима, що цьогорічний недорід пшениці залишив родину майже голодною, що чимось треба віддавати борги — гроші, на які купили страшненьку стару козу, аби мати бодай краплину молока для дитини. І скільки його було, того усього, важкого для дум, від чого й жити на цьому світі не хотілося, та все ж доводилося терпіти, бо живим до могили не влізеш. А іноді залізти хотілося, аби тільки не бачити життя цього важкого, яке раніше не могло наснитися навіть у страхітному сні. Та хіба ж думала вона, єдина доњка з-поміж четырьох дітей селищного та доволі

заможного ковала Степана Роменка, що колись житиме в за-
валюсі, де пліснява повзала по стінах іде зовсім не трималося
тепло, і з страхом замислюватися, а чи буде завтра що їсти,
чи знову не доведеться лягати на порожній шлунок, слухаючи
його нудотне буркотіння. І понад усе мріяти повернутися у те
літо, коли ще були живі тато, брати та рідна матінка і стояла
посеред села їхня чимала хата, де всеого було удосталь, а потім
ураз не стало, після того як трох братів привезли вбитими,
у закривавленому рядні, на підводі, у котру був запряжений
вороний батьківський кінь. І навіть зараз, коли минуло май-
же три роки з того похмурого зимового дня, Ярослава добре
нам'ятала, як з хати вибігла в кофтині мати, простоволоса та
боса, упала біля воріт на ту підводу, мов птаха, що їй зламано
крила, й заридала, заволала, скопившись руками за голову.
А слідком вийшов і батько, дивлячись застиглим поглядом на
тіла синів, а в глибині очей його горів такий вогонь, від якого аж
моторошно робилося. Через день, ледь устигнувши поховати
синів у мерзлу землю, батько вскочив на коня й помчав мсти-
тися за їхню смерть. Та не вийшлю помети. За тиждень повер-
нувся додому також, як і сини його, в окривавленому рядні.
Тієї ж ночі їхню хату спалили, й у ній згоріли тіло батька та
живи мати. Саму Ярославу врятувало те, що вона була в той
день у двоюрідної сестри, затрималася до ночі, допомагаючи
біля малої літини, і її відмовили йти через яр із сусіднього села.
Так вона й залишилася сиротою, за декілька днів утративши
всю свою родину. Майже рік прожила вона в тітки своєї Олени,
почорніла від горя, опухла від сліз. А потім потрохи прийшла до
тіми й побачила нарешті біля себе тітчиного сусіду Микиту
Кравецького, похмурого та мовчазного хлопця, що кидав на
неї довгі й сумні погляди, а потім узяв та й зізнався в коханні.
А вона, чи любила, чи ні, пішла за нього, не бажаючи бути тя-
гарем та завадою для тітки. Після Різдвяного посту стала під
вінець, увійшовши дружиною в убогу оселю родини Кравець-
ких, де, окрім Микити, жили ще його батьки та старший брат
з дружиною та дітьми. Але щасливою себе не відчула. Життя

в родині Кравецьких не було для неї безхмарним та щасливим. Свекор, Яків Харитонович, виявився людиною не дуже доброю, з важким характером, а свекруха, Оляна Йосипівна, хоч і була доброю вдачі, але на той час тяжко хворіла. Брат Микити з дружиною жили якось відокремлено. Залишалася в неї тільки одна втіха — кохання Микити. А ось зараз з'явилося ще й оце маленьке сонечко, Ганнуся, з темним чубчиком на голівці та прозорими, мов слізоза, блакитними оченятками, зовсім як у мами. І як би не важко було їй, наслухавшись за день гірких докорів від свекра та стогонів помираючої свекрухи, а схилиться над колискою, зазирне в оченята, чисті та прозорі, посміхнеться у відповідь на беззубу старечу посмішку, й робиться на серці світліше, мов сонцем зігріто та осяяно.

А Ганнуся росла й дедалі більше посміхалася, показуючи дві чарівні ямочки на гладеньких дитячих ніжечках, і щораз частіше тишу похмурої кравецької хати порушував дитячий сміх, який кришталевим дзвоником торкався вуха та проганяв геть смуток і тривогу, що, мов чорні тіні, зачайлися по кутках. Дід Яків тільки хмурив густі, сиво-чорні брови, плював та цідив скрізь зуби:

— Тыху, пустунка дівка буде!

На цю свекруха ледь чутно суперечила:

— Облиш, Якове, то з дитинчам янголи бавляться.

Дід Яків замовкав, презирливо стискав вуста, але не переставав хмуритися. Ганнусю він незлюбив відразу ж, і невідомо було, з якого то дива з'явилася в нього ота нелюбов до рідної своєї онуки. Проте Ярослава намагалася не звертати на те уваги, бо любила свою донечку понад усе.

Так минав день за днем, Ганнусі виповнився рік, коли тихо померла свекруха. А дід Яків, утративши дружину, зробився ще сварливішим, геть нестерпним. Брат Микити, Данило, з дружиною Глашкою через деякий час нарешті здійснили свою заповітну мрію. Дядько Глашки мав у місті будинок, дітей у нього не було, й після смерті дружини він покликав Глашку до себе, бо не хотів жити сам. З того часу вже Ярослава стала в хаті господинею й була б майже щасливою, аби тільки не